

ЩОДЕННИК ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ

DIARY OF THE INDIVIDUAL TRAJECTORY OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS: ESSENCE, STRUCTURE, CONTENT

У даній статті обґрунтовано актуальність та значення індивідуальної траєкторії професійного розвитку для педагогічних працівників. Актуальність індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога полягає в тому, що сучасне освітнє середовище постійно змінюється і вимагає від педагогів постійного професійного зростання. Автор наголошує на тому, що індивідуальна траєкторія професійного розвитку має вплив на такі важливі аспекти життя та кар'єри педагога як кар'єрне зростання, заробітна плата, професійне задоволення та розвиток мережі контактів. Визначено, що професійний розвиток за індивідуальною траєкторією дозволяє педагогу усвідомити ступінь власної підготовленості до реалізації поставлених цілей; самостійно здійснити вибір змісту і стратегії власного навчання; виявити самостійність думки, незалежність, здатність до вибору власної позиції; визначити, розвиток яких компетентностей професійної діяльності потребує найбільшої уваги. Охарактеризовано та запропоновано зміст та структуру ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку як дієвий інструмент для педагогів, які прагнуть підвищити свій рівень професійних компетентностей та побудувати успішну кар'єру в освітній сфері. Підкреслено важливість та переваги використання щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку, призначеного для підтримки педагогічних працівників у процесі їхнього професійного розвитку. Щоденник індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників розглядаємо як важливу складову самовдосконалення та контролю за власною професійною діяльністю, який буде корисним для слухачів курсів підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти, педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; методичних служб усіх рівнів, а також усіх, хто цікавиться проблемою індивідуальної траєкторії професійного розвитку в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: індивідуальна траєкторія, професійний розвиток, індивідуальна освітня траєкторія, індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога, щоден-

ник індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників.

This article substantiates the relevance and importance of the individual trajectory of professional development for pedagogical workers. The relevance of the individual trajectory of a teacher's professional development lies in the fact that the modern educational environment is constantly changing and requires continuous professional growth from teachers. The author emphasizes that the individual trajectory of professional development has an impact on such important aspects of a teacher's life and career as career growth, salary, professional satisfaction and the development of a network of contacts. It was determined that professional development along an individual trajectory allows the teacher to realize the degree of his own preparedness for the realization of the set goals; independently choose the content and strategy of one's own learning; to reveal independence of thought, independence, the ability to choose one's own position; to determine the development of which professional competences require the most attention. The content and structure of keeping a diary of an individual trajectory of professional development are characterized and proposed as an effective tool for teachers who seek to improve their level of professional competence and build a successful career in the educational field. The importance and advantages of using a diary of an individual trajectory of professional development, designed to support pedagogical workers in the process of their professional development, are emphasized. We consider the diary of the individual trajectory of the professional development of pedagogical workers as an important component of self-improvement and control over one's own professional activity, which will be useful for students of advanced training courses in the system of postgraduate pedagogical education, pedagogical workers of general secondary education institutions; methodical services of all levels, as well as everyone who is interested in the problem of the individual trajectory of professional development in the conditions of modern challenges.

Key words: individual trajectory, professional development, individual educational trajectory, individual trajectory of professional development of a teacher, diary of individual trajectory of professional development of pedagogical workers.

УДК 378:37.001
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.43>

Шабала Ю.А.,

докт. філос.,

доцент кафедри філософії

і освіти дорослих

Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах цифрової трансформації освіти, епохи штучного інтелекту та нових викликів до системи освіти в цілому виникає потреба у новому баченні значення індивідуальної траєкторії професійного розвитку для педагогічних працівників та опануванні сучасними інноваційними методиками, технологіями та онлайн-інструментами в освітній галузі. Актуальність індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога полягає в тому, що сучасне освітнє середовище постійно змінюється

і вимагає від педагогів постійного професійного зростання. Індивідуальна траєкторія професійного розвитку дозволяє кожному педагогу визначати свої особисті потреби, цілі і завдання у професійній сфері, а також обирати інструменти і методи їх досягнення. Це дає підстави стверджувати, що індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога має вагомє значення для забезпечення високої якості освіти, задоволення особистих та професійних потреб педагога, а також підтримки його конкурентоспроможності на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукові розвідки показали, що проблемою індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені (В. Багрій, Є. Барбіна, О. Боровик, Г. Брунетті, Я. Сухенко, О. Дубасенюк, К. Колос, С. Морстон, О. Пехота, Г. Полякова, В. Сидоренко, Т. Сорочан, Н. Ясінська та ін.), які обґрунтовували чинники, умови, особливості, механізми, напрями, переваги, проєктування та шляхи вирішення проблеми організації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів.

Питання професійного розвитку педагогічних працівників за індивідуальною траєкторією актуалізоване на законодавчому рівні, а саме, визначено в Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції «Нової української школи», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» затвердженого наказом Мінекономіки України від 23.12.2020 року № 2736, програмі незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкової школи затвердженого наказом МОН від 14.01.2019 року № 33 та інших нормативно-правових документах про освіту.

У Законі «Про освіту» поняття «індивідуальна освітня траєкторія» тлумачиться як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу її здобуття, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [5].

На думку Л. Кірішко, індивідуальна освітня траєкторія забезпечує розширення можливостей освітнього простору, вибір найефективніших і зручних для педагогічних кадрів шляхів та способів безперервної освіти, зростання професійної компетентності, кваліфікації і конкурентноспроможності педагогів на ринку освітніх послуг [2].

За Г. Поляковою індивідуальна освітня траєкторія педагога в системі неперервної освіти визначається як «доцільний вибір ним змісту, форм, методів, технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів, інтересів працівника та цілей, вимог освітньої організації» [4, с. 3–4].

Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників (затверджене

Постановою Кабінету Міністрів України 29 липня 2020 р.) визначає траєкторію професійного розвитку педагогічного працівника як персональний шлях реалізації професійного потенціалу педагогічного працівника, що ґрунтується на його вільному виборі закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих [1].

Слушною є думка О. Мариновської, яка розглядала поняття «індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога» як цілеспрямованість особистості на саморозвиток професійної компетентності, що передбачає саморегулювання власних фахових дій задля самореалізації акмепотенціалу, досягнення успіху в професійній роботі [3, с. 22].

Отже, узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога – це унікальний шлях кожного педагогічного працівника у вдосконаленні своїх професійних компетентностей, який формується на основі власних потреб та досвіду із застосуванням нових методів, технологій, методик та інновацій у професійній діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як бачимо, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження доводить про значну зацікавленість науковців щодо індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів. Однак проведений аналіз наукових праць і практики досліджуваної проблеми дає змогу констатувати, що є потреба у здійсненні теоретичного обґрунтування актуальності та важливості індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників та наданні рекомендацій з метою створення та ведення власного щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку як дієвий інструмент для педагогів, які прагнуть підвищити свій рівень професійних компетентностей та вибудувати успішну кар'єру в освітній сфері.

Мета статті: обґрунтувати актуальність та важливість індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників. Охарактеризувати та запропонувати орієнтовний зміст та структуру ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку як дієвий інструмент для педагогів, які прагнуть підвищити свій рівень професійних компетентностей та вибудувати успішну кар'єру в освітній сфері. Підкреслити важливість та переваги використання щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку, призначеного для підтримки педагогічних працівників у процесі їхнього професійного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Нові виклики, що постають перед сучасною системою освіти вимагають від педагогічних працівників систематичного

підвищення професійного рівня та вміння проектувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку. Професійний розвиток за індивідуальною траєкторією дозволяє педагогу усвідомити ступінь власної підготовленості до реалізації поставлених цілей; самостійно здійснити вибір змісту і стратегії власного навчання; виявити самостійність думки, незалежність, здатність до вибору власної позиції; визначити, розвиток яких компетентностей професійної діяльності потребує найбільшої уваги.

Зауважимо, що індивідуальна траєкторія професійного розвитку також впливає на чимало аспектів життя та кар'єри педагогічних працівників. Деякі з основних аспектів, на які ця траєкторія має вплив, включають: *кар'єрне зростання*: індивідуальна траєкторія професійного розвитку визначає шлях кар'єрного зростання педагогічного працівника (здобуття нових навичок, отримання вищої освіти, отримання сертифікатів або міжнародне стажування для отримання нового досвіду роботи); *заробітна плата*: безперервний розвиток у кар'єрі може призвести до збільшення заробітної плати (зростання кваліфікації, досвід та спеціальні навички можуть стати основою для отримання вищої посади та вищої заробітної плати); *професійне задоволення*: індивідуальна траєкторія професійного розвитку може впливати на рівень задоволення роботою (педагогічний працівник, який активно розвивається на своєму професійному шляху може бути більш задоволеним своєю кар'єрою та досягнутими успіхами); *розвиток мережі контактів*: в процесі розвитку кар'єри педагогічний працівник зазвичай знаходиться в контакті з багатьма іншими професіоналами або лідерами думок, які можуть стати надійними партнерами в майбутньому (мережа контактів, яка

надасть можливості для здійснення подальшого кар'єрного зростання або знаходження нових можливостей).

На сучасному етапі розвитку освіти педагогічні працівники гостро потребують безперервного професійного розвитку та створення ефективного плану індивідуальної траєкторії професійного розвитку. За запитом педагогічних працівників в Центральному інституті післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України у січні 2024 року було проведено авторський вебінар на тему «Індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагогічних працівників» (рис. 1), який пройшов у межах наукового співробітництва між ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України та КУ Вишневої міської ради Бучанського району Київської області «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» з метою здійснення науково-дослідної роботи кафедри філософії і освіти дорослих ЦІПО ДЗВО «УМО» за темою «Теоретико-методичні засади професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти», яка виконується в межах науково-дослідної роботи ЦІПО «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (номер державної реєстрації НДР 0120U104637 від 30.10.2020).

Зміст вебінару був спрямований на розвиток професійної компетентності педагогічних працівників щодо теоретичних і практичних аспектів реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників.

Під час проведення вебінару були розглянуті питання щодо актуальності та сутності проблеми

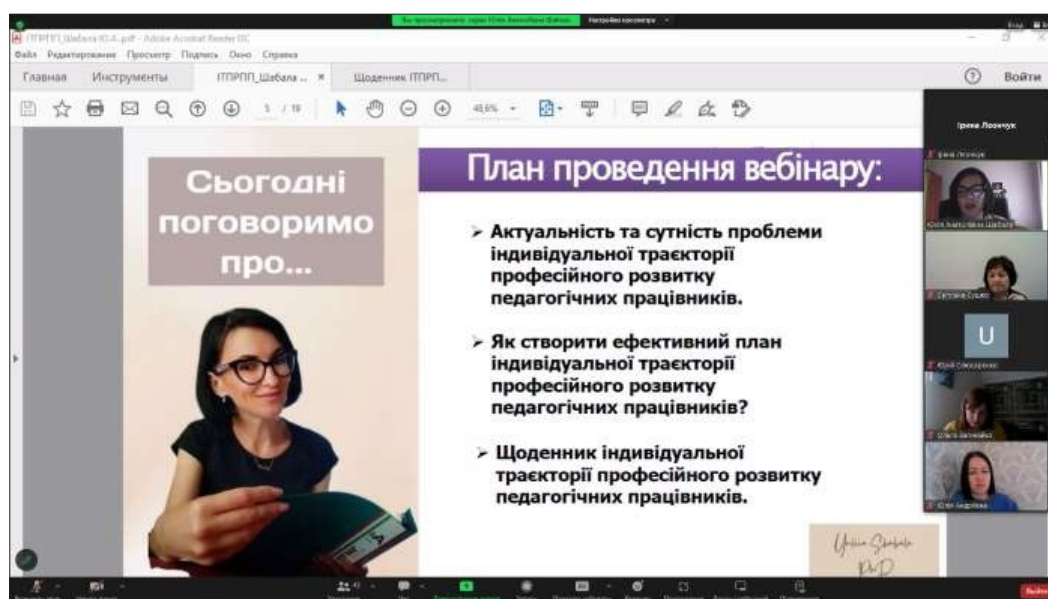

Рис. 1. Проведення вебінару «Індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагогічних працівників»

індивідуальної траєкторії професійного розвитку; запропоновано ресурси, інструменти та можливості для створення ефективного плану індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників. Важливим та цінним практичним наробком була презентація авторської моделі щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку для педагогічних працівників, який призначений для підтримки педагогічних працівників у процесі їхнього професійного розвитку.

Щоденник індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників ми розглядаємо як важливу складову самовдосконалення та контролю за власною професійною діяльністю. Він допоможе встановити мету та цілі, відстежувати основні досягнення та успіхи у професійному розвитку, а також забезпечить можливість рефлексії та самооцінки своїх професійних компетентностей.

Обстоюємо думку, що щоденник індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників – це не тільки дієвий інструмент саморозвитку, а й відображення шляху до досягнення найвищих результатів – професійного акме педагога.

По-перше, педагогічному працівнику потрібно самостійно визначитись із структурними елементами щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Для цього пропонуємо ознайомитися із орієнтовним переліком структурних елементів щоденника, які можна застосувати для створення власного щоденника:

– *Дані про себе (візитка)*: ПІБ, посада, номер контактного телефону, електронна пошта, заклад освіти, проблема над якою працює заклад, проблема над якою працює педагог, професійне кредо, спеціальність, освіта та кваліфікація, член професійної спільноти, сфера інтересів, досвід роботи, атестація, додаткова інформація тощо.

– *Професійна мета*. Визначення професійної мети, яку педагог прагне досягнути у своєму кар'єрному розвитку. Наприклад, постійна самоосвіта, підвищення професійної компетентності, розвиток особистого бренду, партнерство, самореалізація тощо.

– *Цілі*. Встановлення конкретних цілей, які допоможуть досягти поставленої мети. Наприклад, підвищення кваліфікації в конкретній темі; оволодіння сучасними методами та прийомами навчання для покращення якості освіти; підвищення навичок комунікації та спілкування з учнями, батьками та колегами з метою створення сприятливої навчальної атмосфери; забезпечення здорового балансу між професійною діяльністю та особистим життям з метою збереження емоційного та фізичного здоров'я тощо.

– *Аналіз поточної ситуації*. Аналіз рівня власної професійної підготовки до реалізації поставлених мети та цілей. Визначення проблем і труд-

нощів, а також можливостей для покращення. Внести результати самооцінювання та самоаналізу до щоденника.

– *Розробка індивідуального плану професійного розвитку*. Вибір освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації або проходження сертифікації, які допоможуть розвивати необхідні компетентності. Розроблення стратегії та реалістичного графіку навчання (індивідуальний план), який враховує робочі обов'язки та особисте життя. Здійснити запис основних кроків, які потрібно зробити для досягнення мети та цілей.

– *Додаткове поглиблене вивчення конкретного аспекту*. Читання науково-методичної літератури, пов'язаною з конкретним аспектом. Приєднання до фахових спільнот або онлайн-форумів, де є можливість обговорити свої ідеї та поділитися досвідом. Відвідування різних освітніх заходів для досягнення високого рівня розвитку професійних компетентностей педагога. Здійснити запис основних кроків, які потрібно зробити для додаткового вивчення конкретного аспекту.

– *Практична реалізація набутих знань*. Використання нових форм, методів, методик, технологій на своїх уроках або створення інтелектуальних продуктів. Основними формами інтелектуальної продукції педагогів можуть бути: авторські програми, книги, посібники, порадики, положення, концепції, навчально-методичні комплекси тощо. Аналіз результатів та зворотній зв'язок від учнів та колег. Внесення за потреби коректив до своєї практики.

– *Рефлексія та розбір результатів*. Усвідомлення результатів навчання, самоаналіз власного практичного досвіду, знань про сутність, зміст, ознаки, механізми індивідуальної траєкторії професійного розвитку, попередження професійного вигорання. Рефлексія допоможе педагогам розширити свої професійні знання, навички та впроваджувати нові підходи до своєї професійної діяльності.

– *Нові цілі та плани для подальшого професійного розвитку*. Встановлення нових цілей для подальшого професійного розвитку. Детальний опис цілей та визначення способу досягнення кожної з них. Запис у щоденнику цілей і відповідних до них дедлайнів та дотримання їх, щоб успішно розвивати свої навички та досягати бажаних результатів.

– *Підсумки/висновки*. Завершення щоденника, перегляд записів, підбиття підсумків професійного розвитку та оцінка досягнень цілей. Запис вражень, висновків та планів на майбутнє.

По друге, ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку для педагогічного працівника – це ефективний спосіб відстежувати прогрес, враховувати помилки та зростати як фахівець у сфері освіти.

Отже, враховуючи актуальність дослідження, вимоги Концепції Нової української школи, оновлення системи методичної роботи, кризові умови, запити суспільства та авторське бачення рекомендуємо ознайомитись із наступними порадами для ефективного ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку та досягнення високого рівня розвитку професійних компетентностей:

– *Визначити мету*: перед початком ведення щоденника усвідомити, що саме хочете досягти як педагог. Чи хочете ви покращити свої навички викладання, чи розвинути професійні компетентності для співпраці з учнями або батьками. Визначте конкретні цілі та завдання для себе.

– *Створити структуровану форму*: виберіть спосіб ведення щоденника, який найбільше відповідає вашим потребам. Це може бути традиційна паперова форма, електронний документ, спеціальна програма або навіть ведення блогу. Важливо мати зручний і доступний інструмент для запису своїх думок і спостережень.

– *Встановити регулярність*: прийміть рішення, як часто ви будете вести щоденник. Рекомендуємо робити це щодня, але якщо це здається вам недосяжним, спробуйте призначити конкретні дні або години на щоденний запис.

– *Записувати свої успіхи і невдачі*: у щоденнику фіксуйте свої досягнення, успіхи, позитивну динаміку в роботі. При цьому не забувайте виокремлювати найбільш значущі моменти та робити висновки з них. Також варто розглядати невдалий досвід, помилки та способи їх усунення у майбутньому.

– *Ставити собі запитання*: використовуйте щоденник, щоб розмірковувати про свою роботу та вчитися бути в самоаналізі. Наприклад, запитайте себе: «Чого конкретно я досяг як педагог сьогодні?» або «Як я можу покращити уроки з математики для учнів?». Записуйте такі запитання і відповіді на них, це допоможе вам розширити свої здібності та покращити свою роботу.

– *Розробити індивідуальний план професійного розвитку*: індивідуальний план професійного розвитку педагога розробляється з урахуванням його особистих потреб, цілей та амбіцій. Основною метою індивідуального плану є покращення освітньої практики, удосконалення професійних компетентностей та досягнення більш високого рівня самореалізації педагога. У плані важливо зазначити дату, опис дій/активності/навчання (тема, форма проведення заходу, спікер, місце проведення, суб'єкт підвищення кваліфікації) та результати (свідectво про підвищення кваліфікації/сертифікат).

– *Бути відкритими до змін та новацій*: система освіти постійно розвивається та оновлюється, тому важливо бути готовим до змін і

навчатися новому. Ваш щоденник індивідуальної траєкторії професійного розвитку допоможе вам відстежувати свій прогрес та вносити необхідні зміни у свою практику.

– *Знаходити натхнення*: ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку може стати джерелом натхнення та підтримки. Записуйте свої успіхи, позитивні коментарі від учнів або батьків, приємні моменти. Це допоможе педагогам залишатися вмотивованими.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи результати дослідження, слід відзначити, що створення та ведення щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога є індивідуальним самостійним процесом та результатом якісного рівня розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників в сучасних умовах. Щоденник індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників буде корисним для слухачів курсів підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти, педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; методичних служб усіх рівнів, а також усіх, хто цікавиться проблемою індивідуальної траєкторії професійного розвитку в умовах сучасних викликів. Сподіваємось, що запропонований варіант змісту та структури щоденника індивідуальної траєкторії професійного розвитку допоможе педагогічним працівникам у плануванні індивідуальної траєкторії професійного розвитку. *Перспективами подальшого дослідження* вбачаємо у впровадженні інструментів професійного розвитку педагогічних працівників у межах курсів підвищення кваліфікації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#n10> (дата звернення: 11.07.2024 р.)
2. Кірішко Л. М. Формування індивідуальної траєкторії підвищення рівня професійної компетентності педагога в сучасних умовах. *Науковометодичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону: наук.-метод. вісн. № 53*. Кропивницький: КЗ «КОІППО ім. В. Сухомлинського», 2017. С. 15–25.
3. Мариновська О. Я. Методологічні аспекти проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога. *Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога в контексті Концепції «Освіта впродовж життя»*: зб. тез. доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Краматорськ, 10 грудня 2020 р./відп. ред. Д. В. Малєєв. Вінниця: Європ. наук. платформа. 2020. 284 с.
4. Полякова Г. Напрями моделювання індивідуальної траєкторії безперервної освіти і самоосвіти педагогічних працівників. *Теорія і методика управління освітою*. 2010. Вип. 3. URL: <http://umo>.

edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/28.pdf (дата звернення: 12.07.2024).

5. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

6. Шабала Ю.А. Науково-методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників в межах наукового співробітництва. *Modern engineering*

and innovative technologies, 6 (31–06). 2024. С. 66–75. URL: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit31-00-035> (дата звернення: 12.07.2024).

7. Шабала Ю. А. *Професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти : дис. ... д-ра філософії в галузі педагогіки : 011*. Київ, 2022.